

сторонам здійснити розрахунки в грошовій формі (за винятком випадку невиконання зобов'язань або іншої події, що дає підстави для припинення), то такий дериватив також є фінансовим інструментом. Отже, належність деривативу до категорії фінансового інструменту залежить від його базового активу, торговельного майданчика та способу виконання зобов'язань.

Запровадження у Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» порядку правового регулювання деривативних контрактів є значним кроком для ствердження ролі цього фінансового інструменту у механізмі хеджування та управління фінансовими ризиками.

Список використаних джерел:

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23. 02. 2006 р. № 3480-IV. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

Малюта Владислав Васильович,

Язаджи Вікторія Сергіївна

*студенти 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ

Актуальність обраної теми дослідження полягає у неоднозначному еквіправовому регулюванні цивільно-правової відповідальності за прострочення грошових зобов'язань в іноземній валюті на тлі широкого розповсюдження правочинів із використанням валюти. Правова проблема виникає внаслідок орієнтації норм Цивільного кодексу України на національну валюту – гривню. Використання іноземної валюти у правочинах дозволено тільки у випадках, визначених законом. Для всіх інших випадків передбачена така правова конструкція як грошовий еквівалент іноземної валюти – сума грошових коштів у гривні яка дорівнює сумі у іноземній валюті, визначеній умовами правочину, відповідно до офіційного курсу гривні щодо іноземних

валют визначеного, Національним Банком України на день вчинення правочину, якщо сторони не домовляться про інше.

Виконання грошових зобов'язань, тобто проведення розрахунків за загальним правилом здійснюється у гривні. Перелік банківських операцій, які можна здійснювати у валюті обмежений і визначений ст. 9 Закону України «Про валюту та валютні операції» та Положенням про здійснення операцій із валютними цінностями затвердженого Постановою Правління Національного банку України № 2 від 02. 01. 2019. Реалізацією принципу свободи договору є можливість здійснювати правочини у гривні як еквіваленті іноземної валюти. Таким чином законодавець розділив поняття «валюта зобов'язання» та «валюта виконання зобов'язання». [1][2]

Такий розділ створив неформальну практику виконання зобов'язань готівкою, коли валютою зобов'язання встановлюється іноземна валюта, валютою виконання зобов'язання, згідно ч. 2 ст. 524 ЦК України, встановлюється гривня, а фактично зобов'язання виконується у іноземній валюті. Розповсюдження подібної позаправової фікції спричинило виникнення великої кількості спорів та знайшло відображення у судовій квазіправотворчості.

Згідно ч. 2 ст. 625 ЦК України, боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом [3].

Поширення цієї норми на грошові зобов'язання, фактично виконані у іноземній валюті, потребує роз'яснення порядку стягнення інфляційних витрат та трьох процентів річних. Правова природа інфляційних нарахувань та трьох відсотків річних потребує комплексного підходу. Системне тлумачення положень статей 536, 550, 552 та 625 ЦК України, дозволяє дійти висновку про те що заходи, передбачені ст. 625, є не мірою відповідальності за прострочене грошове зобов'язання, а винагородою за користування коштами та компенсацією збитків завданих інфляцією за час користування коштами.

Інфляція – це знецінення грошей і безготівкових коштів, що супроводжується зростанням цін на товари і послуги. З урахуванням положень статті 1 Закону України «Про індексацію грошових доходів населення» індекс споживчих цін – показник, що характеризує динаміку загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Оскільки індексації підлягає тільки грошова одиниця України – гривня, відшкодування збитків пов'язаних з інфляцією у порядку ст. 625 ЦК України стосовно грошового еквівалента іноземної валюти судами не застосовується [5] [6].

У постанові від 23. 05. 2018 року у справі № 914/1896/15 Верховний Суд застосував правовий висновок Верховного Суду України від 02. 06. 2014 року у справі № 6–79цс14, яким зазначається, що внаслідок використання гривні як валюти розрахунку у правочинах із грошовим еквівалентом іноземної валюти до грошових коштів слід застосовувати усі складові грошового зобов'язання.

У подальшому Верховний Суд відступив від цієї позиції. Постановою у справі № 905/192/18 від 11 жовтня 2018 року Верховний Суд, з урахуванням позиції Верховного Суду України від 01.03.2017 у справі № 6–284цс17, дійшов висновку, що у разі порушення грошового зобов'язання щодо грошового еквівалента іноземної валюти, заходи передбачені ч. 2 ст. 625 ЦК України не підлягають застосуванню, оскільки динаміка курсу іноземної валюти покриває інфляційні збитки.

Цивільним законодавством не передбачена індексація грошових коштів у іноземній валюті, то застосування індексації до грошового еквівалента іноземної валюти є неправильним підходом, оскільки динаміка споживчих цін великою мірою залежить від коливань курсів обміну іноземних валют. Правильним є висновок про незастосування індексації до грошових зобов'язань з грошовим еквівалентом іноземної валюти. Проте, положення цивільного законодавства про відплатність користування грошовими коштами поширюються на іноземну валюту і, відповідно, на її грошовий еквівалент. В цьому розумінні позиція щодо нарахування 3% річних шляхом обрахування процентів від грошової суми в національній валюті еквівалентної вартості суми

у валюті за договором за офіційним курсом гривні щодо валют встановленим Національним Банком України.

Законодавець у розглянутій нормі помилково встановив нерозривний зв'язок інфляційних нарахувань та 3% річних, оскільки за своєю сутністю вони є відшкодуванням шкоди зазнаної внаслідок знецінення грошових коштів під час прострочення зобов'язання і винагородою за користування грошовими коштами відповідно. Зв'язок між цими правовими категоріями суто формальний, оскільки на практиці вони можуть існувати окремо один від одного.

Таким чином, для врегулювання цієї правової невизначеності слід відокремити ці правові інститути для правочинів з використанням іноземної валюти та її грошового еквівалента.

Список використаних джерел:

1. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21. 06. 2018 р. № 2473-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2473-19>.

2. Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями: Постанова Національного банку України; Положення, Форма типового документа, Реєстр, Довідка від 02. 01. 2019 р. № 2 // База даних «Законодавство України» / Національний банк України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0002500-19> (дата звернення: 09. 11. 2021);

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16. 01. 2003 р. № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15> (дата звернення: 09. 11. 2021);

4. Про індексацію грошових доходів населення: Закон України від 03. 07. 1991 р. № 1282-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1282-12> (дата звернення: 09. 11. 2021);

5. Про затвердження Методологічних положень щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунку індексу споживчих цін: Наказ; Держкомстат України від 14. 11. 2006 № 519 // База даних «Законодавство України» / Державний комітет статистики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0519202-06> (дата звернення: 10. 11. 2021);